

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 2 gld. 30 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. nov. dn.

Tečaj II.

V Ljubljani 15. maja 1862.

List 10.

Misli in jezik.

Spisal Martin Zarnik.

Med vsemi božjimi darovi je govorica naj lepša in naj veličastnejša. Ona loči človeka od vseh drugih stvari, in ga stori Bogu podobnega. Stari modrijan piše: Jezik je nožnica, v kateri tiči umov meč, — je skrinja, v kateri se hrani blagotina, — sod, v katerem so sladke pijače, — je hram, poln dragih jedil in dišav.

Z besednim govorom pa ne moremo zaznamovati tisočerni del tega, kar mislimo; z njim poočitujemo le nekatere odlomke naglo minulih misel. Ko bi mogli zapisati vse, kar mislimo, bi imeli že mnogo mnogo knjig; pa tega nam ni mogoče, ker duhove misli so tako hitre, da na zemlji ni nič hitrejšega. In kakor telo duha zaderžuje in tlači, tako je zmožnost govorova le nadležen, nespreten in negoden sredeček za dostojno zaznamo hitrih notranjih čutov. Boljše in popolnejše misli le malokdaj moremo besedno naznaniti. —

Duh presoja in prevdarja posamezne predmete na tanko, in jih zato tudi bolje pozna; on tudi lahko misli brez govorjenja, kar vidimo pri gluhomutcih in pri majhnih otrocih; tedaj ni misel besedni sad, ampak beseda je sad miselni. Vendar pa stori govorjenje naše pomembe veliko čistejše, živejše in krepejše. Verh tega je govorjenje vez, s katero svoje zapopadke in vede vzajemno množimo in drugim razodevamo. Za-

to je naša sveta dolžnost, da jezik, kar je mogoče likamo in izobražujemo, da bomo mogli svoje misli drugim vedno bolj umljive razodevati.

Kakor je pa ustni govor le oblačilo miselno, tako je jezik izraz v duhovi celoti. In če nas tedaj lepa telesna obleka veseli, koliko bolj moramo skrbeti za jezično obleko (izobraženje), ktera ni drugega, kakor telo našega duha. Kaj bi nam pomagala pamet, roke, noge in naša veličastna postava, ako bi nam ne bil dal stvarnik zmožnosti govorjenja? Le govorjenje zbuja naš um, in stori, da se naše oko, uho in vsi počutki združijo v eno delajočo misel, kateri vsi udje le služijo. —

Vsak pa se vadi bolje govoriti, če posluša, kako drugi govoré, kakor pa, če se vadi kakega jezika samo iz knjig. Čerke v knjigah so mertve besede; ustna govorica pa je živa beseda, ktera se ne more nikakor tako zapisati, kakor se govori.

Nikdo mi ne more ovreči, če terdim, da ni jezika na svetu, da bi se ga mogli samo s slovnico popolnoma navaditi; to se le more zgoditi, če se jezika, kterege se želimo učiti, d j a n s k o vadimo.

Ni res, da bi se jeziki, ki imajo naj bolj popolnoma vodila, post.: latinski in greški, mogli naučiti zadostno iz gramatike; le praktične vaje morejo pomagati k temu. Gramatika nas le uči, kaj besede pomenijo, kako se izgovarjajo in med seboj vežejo; pa vse to nam nič ne koristi, če ne razumemo, kaj pomenijo besede, in če ne poznamo stvari ali reči, ktero nam beseda kaže. Potrebno je tedaj prvič, da vemo besede, in drugič, da poznamo reči, ki nam jih beseda imenuje. Kaj mi pomaga, če vem ime te ali une stvari, pa stvari ne poznam in ne vem, kakošna da je. Zato je v ljudski šoli kazavni poduk toliko imeniten. Stari pregovor pravi: „Kdor reči ne pozna, tudi od nje govoriti ne more“. Takih in enakih dokazov imamo dandanašnji na kupe, ker nekteri govorijo in pišejo o rečeh, ki jih še nikoli umeli niso; le kdor reč, od ktere hoče govoriti, pozna in umé, uči prav in zadene pravo, akoravno govorica njegova ni prijetna. Besede in njene pomene lahko umemo, ako reč prej dobro poznamo, kakor Horaci piše: „Besedo že imamo, če reč poznamo in jo na tanko pretresemo“.

Ne misli naj pa nikdo, da je prazna reč, če se uči gramatika; gramatika je potrebna in je prav koristno, če se je

že učenci ljudskih šol nekoliko vadijo; toda vaditi se je morajo s tem, da poznajo reči; ako ne, se le prazna slama mlati.

Telesno kaznovanje.

Človeški rod se lahko primerja v svoji zgodovini starosti posameznega človeka, in dozdeva se mi, da to ni napéno: tedaj govori se od otročje dobe, od dobe mladenčeve in dorasenega moža pri narodih. Marsikaj je mladenec popustil, česar vaje bil v otročjih letih; in veliko tega, kar si je mladenec od otročjih let prihranil, popustil je v moški starosti. Kdor pozna zgodovino človeškega rodu, pozna pa tudi človeško naravo, in zaničeval ne bo sirovosti človeškega rodu v otročji starosti, ampak spoznal bo, da je tako naravno, in da se ljudstvo tako vede, kakoršno stopnjo omike je doseglo. Pri otrocih pa velja to toliko, da v kakršni starosti so, tako pa tudi mislijo in čutijo; in tako se mora tudi ž njimi ravnati. Telesen človek potrebuje telesnega znamnja, in počutno naravo ganejo le počutne reči.

Kakor dalje pa je človeški rod v svoji omiki že dospel, in kakor dalje bo še dospel, njegovi otroci ne bodo nikdar pametnejši rojeni, in vsak novorejen otrok je divjak, ker po izvirnem grehu so mu hude nagnjenja prirojene. Po odgojenji se sicer otrok ukrotuje, ali, kakor celi svet vé, to ne gre tako hitro spod rok, ker po malem mora otrok tiste stopnje prehoditi, preden do izobraženja pride, ktere je prehodil vesvoljni človeški rod po velikem, in iz telesne narave se razvija le počasi dušna in npravna. Kakor nam zgodbe sv. pisma stare zaveze povedo, pokoril je Bog Izraelce očitno, če so se pregrešili; — za dobre dela obdaroval jih je Bog precej v tem življenju; hudobnemu djanju nasledovala je pa kazen precej za petami. Po bridkih skušnjah zmodrovani, dorastli so Izraelci do moške starosti; nebeški Izveličar obečal ni svojim učencem in nasledovavcom časnih dobrot; zavernil jih je bil na prihodnje življenje, kjer se vse dobro vekomaj plačuje, hudobno pa strahuje.

Kakor tedaj pri narodih, tako se nahaja pri vsakem otroku doba, v kateri se mora na telesu strahovati, čeravno zoper voljo drugih. Kakor pa otrok odraste in pametnejši prihaja,